

Slovenská literárna moderna

1900 – 1918

Inak nazývaný aj Kraskova škola, Slovenský symbolizmus (ovplyvnený svetovým symbolizmom – také isté znaky)

- SR ako Rakúsko – Uhorsko
- Slovensko sa rozvíja – priemyselná krajina
- stavba nových železníc (lepšie prepojenie so svetom)
- priemyselňovanie Slovenska
- preniká k nám kapitalizmus spoločenského života a vzťahov čo spôsobuje zbedačovanie obyvateľov -> lacná pracovná sila

LITERATÚRA

- autori uprednostňujú individualizmus
- viac otázka poézie
- základným výstavbovým prvkom je KONTRAST
- získavanie nového vzťahu k tradícií
- vznik nových umeleckých postupov
- priekopníkom doby – Ivan Krasko (vlastným menom Ján Botto alebo Janko Cigáň)

IVAN KRASKO

- jeho tvorba je vyjadrením vnútornej drámy vtedajšieho mladého človeka
- študoval v Prahe za chemického inžiniera
- ostal v Čechách v dedine Klobouky – tým ovplyvnená i ďalšia tvorba
- bol samotár, umocňovalo to prostredie v ktorom žil
- v jeho tvorbe veľa symboliky s topoľmi
- chcel by sa podobať Hviezdoslavovi, ale vie, že sa mu nikdy nevyrovná
- opiera sa o čechizmi

PRÓZA

- *Naši, List mŕtvemu, Svadba*
- analýza ľudských a medziľudských vzťahov z jeho života
- je to komentár k lyrike

POÉZIA

- veľa pesimizmu; dôležitý je subjektívny individualizmus
- čerpá z romantizmu – používanie symbolov a kontrastu
- veľa spoločné s hudbou – dáva dôraz na zvukovú podobu verša => striedal dvojslabičné s trojslabičnými
- Kraskova škola sa najviac približovala k slovenskej rytmike
- používal sylabotonicú (prízvučnú – dôraz na prízvuk) prozódii - ako Vajanský
- vypracoval systém pravidiel (teóriu) – žiada od básnika čisté (úprimné) vyjadrenie pocitov
- vyžadoval zmysle pre kolektívne utrpenie a sociálny boj – V JEDNOTE JE SILA!
- Sociálny autor
- Poézia má byť hudbou a obrazom
- Poézia bez zbytočných slov (čistota...)
- **Základný motív – SAMOTA**

- **Kontrasty:** ideál a skutočnosť, všednosť s nevšednosťou
- *Celá jeho tvorba vychádza zo Štúrovskej a Hviezdoslavovskej tradície*

Dve básnické zbierky:

- Nox et solitudo (Noc a samota – 1904)
- Verše (1912)

NOX ET SOLITUDO

- erotický motív predchádzajúci do melanchólie až depresie – vytvára krajinomaľbu
- veľmi úzko spojená príroda s pocitmi
- *zmráka sa* – pochmúrne pocity
- *Topole, Prší prší, Balada*
- motív národného a sociálneho útlaku v básni *Jehovah* =>
 - je zúfalý z hynutia národa
 - kritika nečinnosti národa a viery vo fatalizmus
 - privoláva pomstu na svoj národ
- *Vesper Dominicae* (Nedeľný večer)
 - clivá spomienka na matku, pripomína si ju
 - pripomína si evanjelické zásady, ktoré dodržiavala
 - mama aj on - evanjelici
- *Solitudo* (báseň)
 - viní sám seba z toho kam sa dostal
 - sebaobžaloba z neschopnosti čeliť zlu v spoločnosti
 - viní spoločnosť, ale aj sám seba, že nevie zabrániť zlu v spoločnosti, ktorej chýba ľudskosť
- najsilnejšie sú kontrasty svetla a tmy, túžby a skepsy
- v závere zbierky odstupuje od osobných problémov k národným a spoločenským
→ ako Hviezdoslav

Topole

- havran je symbolom smrti (cíti sa otupno)
- popisuje topole – vždy inak -> vyjadrujú stav jeho duše
- významový paralelizmus -> príroda evokuje stav jeho duše
- nevzdáva sa, nekončí, smrť nevyhrá
- sylabotonicá prozódia, reflexívne dielo
- motívy transcendentna
- naväzuje na A.E Poe

VERŠE

- básnická zbierka je zložitejšou výpoveďou autora
- venovaná manželke
- vyjadruje sa tu v sonetoch
- sú tu prítomné osobné motívy (=subjektívna lyrika)
- sociálno-národný komplex (?)
- spomienky na minulosť (retrospektívny motív) napríklad na prebolené lásky (*Pieseň*)
- motívy pocitov viny (*Balada o smutnej panej*)
- motív sklamania z citových zážitkov (*Dnes zore*)
- najpesimistickejšie (*Noc, Ja*) -> v nich vyjadruje najväčšie sklamanie z národného úpadku, uvedomuje si úbohosť, bezmocnosť; túži po svetle poznania -> aby sa vedeli vzchopiť
- sociálny protest (Otrok, Otcova roľa, Baníci)
- záver zbierky tvoria tri básne poukazujúce na slávnú minulosť Slovákov: **História, Pribina, Svätopluk**
 - určite sú v národe nejaké sily, ktoré budú vedieť vzchopiť národ
 - kontrast minulosti s prítomnosťou

- využíva piesňovitosť, baladickosť, hudobnosť
- motív spomienok
- „Prítomnosť je neprijateľná, budúcnosť je neistá, minulosť je neistá“
- Symboly: otroka, tuláka, démona, čierneho (nezvaného) host'a

Plachý akord

- pochmúrny charakter
- významový paralelizmus – prírodný motív a motív jeho samého -> smútok, samota
- rozíma sám o sebe, o pocitoch a stavoch
- symbol tuláka; zrazu vnikne malá nádej -> nasleduje malý príbeh -> zistil, že nie je sám -> symbol kríža a modlitby; nový deň – opäť je sám (žeby sen?) => ostali už len spomienky

Jehovah

- Jehovah je bohom pomsty, ktorého autor volá na svoj národ
- silný národný motív
- metafory, silno expresionistická báseň

Otcova roľa

- roľa je symbolom domoviny
- melodickosť, personifikácie, epiteton, metafory, metonýmia
- motív tuláka – vníma prírodu, všíma si okolie, západ slnka, motív sociálny a národný
- otázka svedomia – má výčitky, že opustil Slovensko a nemohol ho brániť
- dozvedáme sa o minulosti národa
- reflexívny, úvahový charakter
- rozmýšľa, či je tu ešte nádej na slobodu národa
- princíp anafory, opakovania, ktorým chce umocniť tú danú myšlienku
- necháva priestor na zamýšľanie (...; - -)
- večer umocňuje pochmúrnosť
- je symbolom celého Slovenska
- inverzia – prehodený slovosled (Hviezdoslavovský postup)
- poetizmus (taktiež typický pre Hviezdoslava)
- prítomný minipríbeh (epika); slovesá posúvajú minipríbeh

Baníci

- aj výrazovo sa chcel pripodobniť Hviezdoslavovi
- démon lákal baníkov (na peniaze) do bane
- rozpor so skutočnosťou

JANKO JESENSKÝ

- v poézii pôsobil ako symbolista, v próze ako kritický realista
- ako prvý získal titul národný umelec
- bol demokrat, právnik, získal vysoké postavenie, viceprezident krajského úradu v Bratislave
- vplyv na jeho tvorbu mali Sládkovič, Puškin, Heine, Vajanský a Lermontov

PRÓZA

- Malomestské rozprávky, Pani Rafiková, Demokrati, Otroci...

POÉZIA

- Proti noci, Čierne dni, Na zlbou dňa, Reflexie, Jesenný kvet sú básnické zbierky vyjadrujúce odpor k 2. sv. vojne; najskôr ich písal sám pre seba, neskôr, po roku 1945, boli uverejnené

Básnické zbierky:

Verše

- jeho prvá básnická zbierka
- rozoberá **tému** lásky, ktorá je tu zobrazená ako prirodzený ľudský cit a zážitok
- je tu nekonvenčný pohľad na ženu (žena je rovnocenná mužovi), veľkomesto, kaviarne, v centre je oslava domova
- skladá sa zo 6 tematických celkov
- je to mnohotvárna poézia
- túto zbierku *NEZARADUJEME* medzi poéziu moderny

Zo zajatia

- napísaná v Petrohrade roku 1917, vyšla v Martine roku 1919
- **téma:** kritický postoj k cárizmu, ľúbostná a intímna lyrika
- láska je tu ako pevný cit, ktorý nemôže nikto rozdeliť
- zbierka nazývaná aj „Lyrický denník Janka Jesenského z 1. sv. vojny“
- táto zbierka *NEPATRÍ* medzi zbierky literárnej moderny

VERŠE II.

- zbierka sa čiastočne skladá z veršov, ktoré boli uvedené vo Veršoch I.
- obsahuje nové príležitostné básne
- **témy:** vznik ČSR, fašizmus, odboj proti fašizmu
- tu najviac využil symboly
- toto dielo JE súčasťou literárnej moderny
- do tejto zbierky zaradil aj rozsiahlu lyricko-epickú skladbu **Náš hrdina**

PO BÚRKACH

- je tu vyjadrené trpké sklamanie nad pomermi v 1. ČSR
- kritizoval tu čechoslovakizmus, ale aj prejavy slovenského nacionalizmu

Ďalší predstavitelia slovenskej literárnej moderny: Roy a Gal

Básne zo zbierky Nox et solitudo:

Balada

Keď na deň zvonit' mali, vyšli sme,
za prítmnia, za šera,
verili, že snáď k večeru
vráti sa dôvera.
A celý, celý deň sme sami šli,
v dôvere, bez oddychu,
dúfali, že snáď unavení
skrotíme krutú pýchu ...
A večerom dva spolu došli sme, bez
večery, nesvojskí –
a jedno srdce skučalo
po psovsky, po psovsky ...

Solitudo

Ó, Bože úbohých a ponížených,
modlitbu moju milosrdne prijmi!
Ty veľký, pretože Si Bohom malých,
u nôh, ó, uzri Svojho najmenšieho,
jak bez nádeje predkladá Ti,
jak beznádejne vykladá Ti
nezmernú veľkosť úbohosti svojej.
Bez zásluh leží v prachu nízkej zeme,
hľa, nepatrnosť biedna medzi všetkým
tvorstvom:
Olejom nemazala rany uhnetených,
holúbka nesložila na Tvoj oltár,
a nikdy nezvonila slávne Resurrexit!
Ó, Bože úbohých a ponížených,
kým príde veľké mlčanie,
kým príde veľké mlčanie –
modlitbu moju smutnú milosrdne prijmi!

Topole

Hej, topole, tie topole vysoké!
Okolo nich šíre pole – –
Čnejú k nebu veľké, čierne
– zrovna jako čiesi bôle –
topole.

Hej, topole, tie topole bez listia!
Duch jak čisi špatnej vôle
hrdo stoja ošarpané,
v mraze, vetre, nahé, holé topole.

Hej, topole, tie topole bez žitia!
Nemo stoja v úzkom kole
– príznaky s'ľa z nirvány by –
pozerajú v prázdno dole
topole.

Hej, tie hrdé, vysočizné topole!
Ako vzhľad ich duch môj zmizne...
Hore...? Dolu...? Do nirvány...?
– Ako havran ošarpaný
do noci...

Báseň zo zbierky Verše:

Otcova roľa

Pokojný večer na vršky padal,
na sivé polia.
V poslednom lúči starootcovská
horela roľa.
Z cudziny tulák kročil som na ňu
bázlivou nohou.
Slnko jak koráb v krvavých vodách
plá pod oblohou.

Strnište suché na vlhkých hrudách
pod nohou praská.
Zdá sa, že ktosi vedľa mňa kráča -
na čele vráska,
v láskavom oku jakoby krotká
výčitka nemá:
- prečo si nechal otcovskú pôdu?
Obrancu nemá!

Celý deň slnko, predsa je vlhká
otcovská roľa.
Stáletia tiekli poddaných slzy
na naše polia,
stáletia tiekli - nemôž byť suchá
poddaných roľa,
darmo ich suší ohnivú slnko,
dnes ešte bolia.

Z cudziny tulák pod hruškou stál som
zotletou spola.
Poddaných krvou napitá pôda
domov ma volá...
A v srdci stony robotných otcov
zreli mi v semä...
Vyklíčia ešte zubále dračie
z poddaných zeme?